

סקר המכון הישראלי לדמוקרטיה ינואר 2019

פרופ' תמר הרמן ואור ענבי

בחירות 2019 עומדות בפתח והמכון הישראלי לדמוקרטיה משיק לקראת האירוע סדרה של 3 דוחות מחקר קצרים, מבוססי סקרים חודשיים.

איך מצטיירים בעיני הציבור השמאל? המרכז? הימין?

מקום נכבד בשיח הציבורי הסוער, אם לא המתלהם, המתנהל בארץ כיום תופסים דימויים מחמיאים ולא מחמיאים של שלושת המחנות הפוליטיים - שמאל, מרכז וימין. שאלנו: "מהם בעיניך שלושת המאפיינים העיקריים של השמאל/ המרכז/ הימין?" הטבלאות הבאות מציגות את שלושת המאפיינים העיקריים של כל מחנה כפי שהם נתפסים בעיני מי שמיקמו עצמם באותו מחנה ובעיני מי שמיקמו עצמם בשני המחנות האחרים. (הואיל ובשאלה זו ניתנה האפשרות לענות 3 תשובות סכום האחוזים הכולל יכול לעלות על 100%)

טבלה 1:

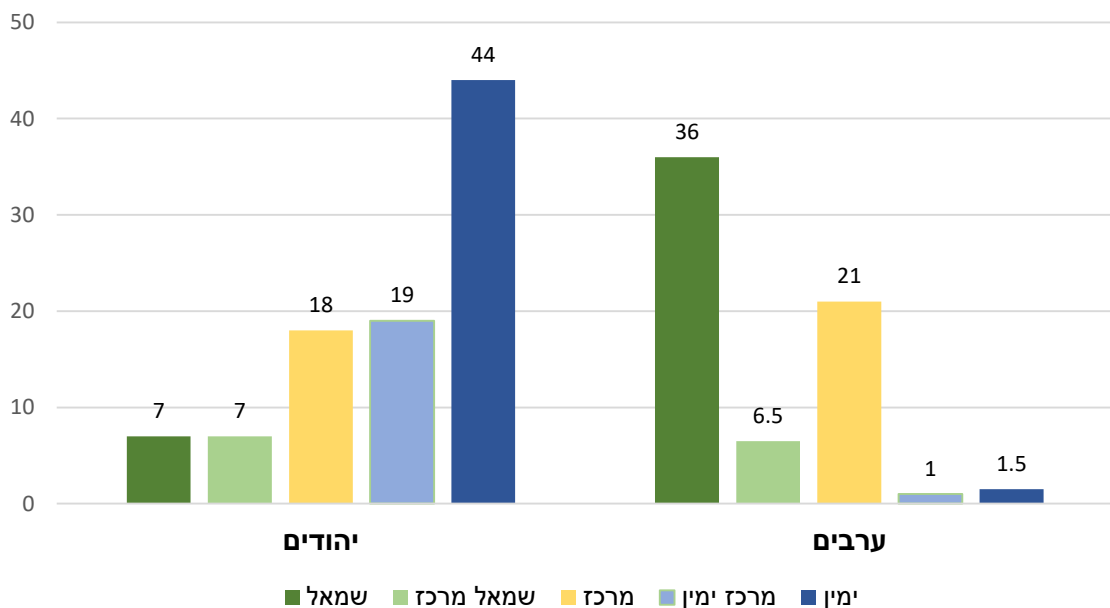
מקום 4	מקום 3	מקום 2	מקום 1	דימויי הימין
				הימין בעיני עצמו
קפיטליזם, כלכלה חופשית (17%)	דת, יהדות, לאומיות (37%)	ביטחון, כוח, תקיפות (52%)	אהבת הארץ, המדינה והעם, ארץ ישראל השלמה, אידיאולוגיה (54%)	
קפיטליזם, כלכלה חופשית (20.5%)	קיצוניות, פנאטיות, משיחיות (25%)	שחיתות, שוחד, שקר (29%)	ביטחון, כוח, תקיפות/תוקפנות (49%)	הימין בעיני המרכז
תכונות שליליות - טיפש, בור, הזוי (26%)	קיצוניות, פנאטיות, משיחיות (30%)	ביטחון, כוח, תוקפנות (30%)	שחיתות, שוחד, שקר (43%)	הימין בעיני השמאל
	שחיתות, שוחד, שקר (31%)	קיצוניות, משיחיות, פנאטיות (31%)	גזענות, אפליה, שנאת ערבים (69%)	הימין בעיני הערבים
				דימויי המרכז
תכונות חיוביות - אמין, איכותי, מצוין (13%)	שוויון, דמוקרטיה, ליברליזם, צדק (17%)	דאגה לציבור: מסור, ממלכתי, אחדות, קיום הבטחות (18%)	חסר עמדה ברורה/ מזוגג/ רק דיבורים/ אין מנהיגות/ מפולג (66%)	המרכז בעיני עצמו
ניטרלי/מאוזן (12.5%)	תכונות חיוביות - דאגה לפריפריה, חופש דת, יכולת ביצוע (14.5%)	תכונות שליליות - הזוי, מתייפיף (17%)	חסר עמדה ברורה/ מזוגג/ רק דיבורים/ פאסיביות (52%)	המרכז בעיני הימין
ניטרלי, מאוזן (10%)	תכונות שליליות - הזוי, מתייפיף (19%)	תכונות חיוביות - אמין, איכותי, מצוין (20%)	חסר עמדה ברורה/ מזוגג/ רק דיבורים/ פאסיביות (75%)	המרכז בעיני השמאל
	תכונות חיוביות - אמין, איכותי, מצוין (29%)	שוויון, דמוקרטיה, ליברליזם, צדק (29%)	חסר עמדה ברורה/ מזוגג/ רק דיבורים/ פאסיביות (31%)	המרכז בעיני הערבים

מקום 4	מקום 3	מקום 2	מקום 1	דימויי השמאל
סוציאליזם, מדיניות רווחה (19.5%)	תכונות אישיות חיוביות - אמין, איכותי, מצוין (32%)	שתי מדינות לשני עמים/ שלום/ ויתורים טריטוריאליים (34%)	שוויון, דמוקרטיה, ליברליזם, צדק (44%)	השמאל בעיני עצמו
ערבים/ אוהבי ערבים/ תומכים באויב (18%)	שתי מדינות לשני עמים/ שלום/ ויתורים טריטוריאליים (25%)	תכונות אישיות שליליות + קללות (טיפש, הזוי, מתייפיף) (35%)	נגד/ שונאים קבוצות יהודיות אחרות (צד פוליטי מנוגד, דתיים, את המדינה...), + בוגדים, פילוג והסתה (55%)	השמאל בעיני הימין
תכונות אישיות שליליות + קללות (טיפש, הזוי, מתייפיף) (26%)	נגד/ שונאים קבוצות יהודיות אחרות (צד פוליטי מנוגד, דתיים, את המדינה...), + בוגדים, פילוג והסתה (32%)	שתי מדינות לשני עמים/ שלום/ ויתורים טריטוריאליים (32%)	אין מנהיגות, מפולג (35%)	השמאל בעיני המרכז
תכונות אישיות שליליות + קללות (טיפש, הזוי, מתייפיף) (20%)	נגד/ שונאים קבוצות יהודיות אחרות (צד פוליטי מנוגד, דתיים, את המדינה...), + בוגדים, פילוג והסתה (20%)	דאגה לציבור: מסירות, ממלכתיות, אחדות, קיום הבטחות (21%)	שוויון, דמוקרטיה, ליברליזם, צדק (43%)	השמאל בעיני הערבים

ומה הגודל של כל מחנה פוליטי?

ביקשנו מהמרוויינים למקם את עצמם על סולם בן 7 דרגות שבו 1+2 = שמאל, 3 = שמאל-מרכז, 4 = מרכז, 5 = ימין-מרכז, 6+7 = ימין. התרשים הבא מתאר את ההתפלגות, הנוטה בבירור לכיוון הימין בציבור היהודי ולשמאל - בציבור הערבי. ממצא מעניין נוסף הוא השיעור הגבוה של מי שאינם יכולים למקם את עצמם פוליטית על הרצף שמאל - ימין בציבור הערבי (כ- 33%).

תרשים 1 (%):

ומי בכל מחנה?

בעבר מצאנו קשר חזק מאוד בציבור היהודי בין מיקום עצמי על הרצף החילוני - חרדי לבין המיקום על הרצף הפוליטי. שמאל - מרכז - ימין. הטבלה הבאה מראה מה מצאנו בעניין זה בסקר הנוכחי.

טבלה 2 (יהודים, %):

שמאל	שמאל-מרכז	מרכז	ימין-מרכז	ימין	
2	4	2	29	60	חרדים
0	0	11	6	81.5	דתיים
0	5	8.5	14	71	מסורתיים-דתיים
3	7	17	23	46	מסורתיים לא דתיים
13	10	26	20	25	חילונים

ואיך מגדירים את עצמם מצביעי המפלגות השונות? יש לשים לב שבשל המספרים הקטנים של המצביעים במדגם שלנו וריבוי האפשרויות על הרצף, הנתונים הללו מחייבים בדיקות נוספות.

טבלה 3 (יהודים, %):

שמאל	שמאל-מרכז	מרכז	שמאל-מרכז	ימין	
--	--	4	14	80	הליכוד, בראשות בנימין נתניהו
9	18	26.5	32.5	15	חוסן לישראל, בראשות בני גנץ
6	6	40.5	29	15.5	יש עתיד, בראשות יאיר לפיד
39	44	11	6	--	מפלגת העבודה, בראשות אבי גבאי
--	50	33	--	--	התנועה, בראשות ציפי ליבני
--	3	7	7	77	הימין החדש, בראשות נפתלי בנט ואיילת שקד
--	--	--	--	100	הבית היהודי בראשות אלי בן דהן ומוטי יוגב
--	--	--	--	100	האיחוד הלאומי בראשות בצלאל סמוטריץ
--	--	20	20	60	כולנו, בראשות משה כחלון
--	--	22	26	48	ישראל ביתנו, בראשות אביגדור ליברמן
60	33	--	7	--	מר"צ בראשות תמר זנדברג
--	--	4	34.5	61.5	יהדות התורה (אגודת ישראל ודגל התורה)
--	--	10	30	60	ש"ס, בראשות אריה דרעי
--	--	--	--	100	יחד, בראשות אלי ישי
16	5	21	32	26	גשר בראשות אורלי לוי אבקסיס
--	33	33	--	33	תלם בראשות בוגי יעלון
--	--	67	--	33	אחי ישראל בראשות עדינה בר שלום
5	9	26	17	26	פתק לבן + לא אצביע + לא החלטתי + מסרב לענות

רוצים להשתתף!

בהתקרב מועד הפריימריז במפלגות המקיימות אותן וסגירת רשימות המועמדים בכלל המפלגות, ביקשנו לדעת מהי לדעת הציבור השיטה הטובה ביותר להרכבת רשימת מועמדי המפלגה לכנסת. במובהק, הציבור מעדיף את הפריימריז. הטבלה שלהלן מדרגת את ההעדפות מהגבוהה ביותר (פריימריז) לנמוכה ביותר (ועדה מסדרת). מעניין שבמקום השני מצויה השיטה "הכי הפחות דמוקרטית" והיא סידור הרשימה על ידי ראש המפלגה.

טבלה 4 (%) :

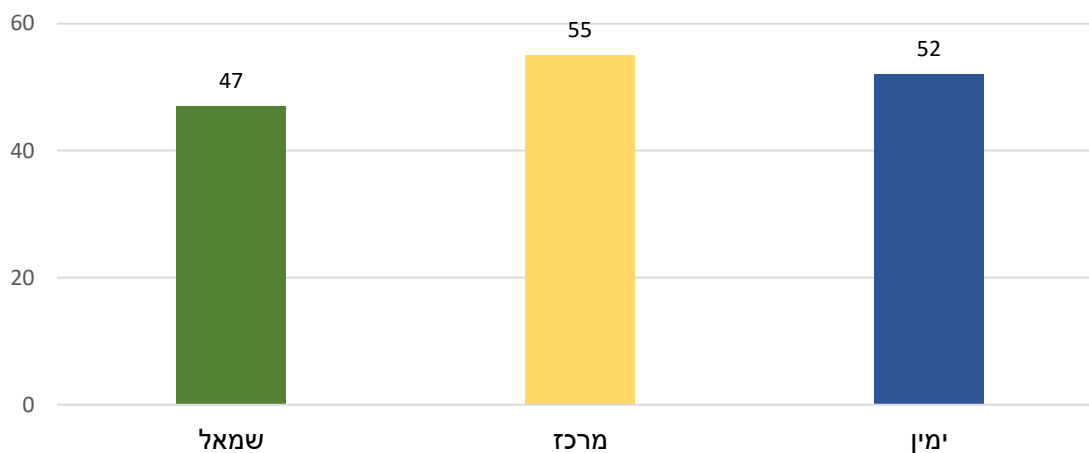
49	פריימריז בהשתתפות כלל חברי המפלגה לבחירת הרשימה
10.5	השיטה שבה ראש המפלגה קובע את הרשימה
8.5	השיטה שבה חברי מרכז המפלגה בוחרים את הרשימה
8	השיטה שבה ועדה מסדרת קטנה קובעת את הרשימה
24.5	כולן אותו דבר/אף אחת/לא יודע

פילוח של התשובות לשאלה הזו לפי כוונת הצבעה בבחירות הקרובות העלתה כי בקרב מצביעי כלל המפלגות השיעור הגבוה ביותר, ולעיתים רוב ממש, תומכים בפריימריז כשיטה העדיפה עליהם. השיעור הגבוה ביותר של תומכים בפריימריז נמצא אצל מצביעים פוטנציאליים של מפלגת העבודה (94%) והשיעור הנמוך ביותר בקרב מצביעי יחד בראשות אלי ישי שלא עברה בבחירות הקודמות את אחוז החסימה (29%), בדיוק כשיעור התומכים במתן הסמכות לראש הרשימה להחליט אל רשימת המועמדים. זהות העדפות כזו נמצאה גם בקרב מצביעי כולנו.

הרצון הזה להשתתף בבחירת המועמדים בא לידי ביטוי גם בתמיכה הגבוהה בשיטת הפתק החצי פתוח בבחירות עצמן. שאלנו: "יש מדינות בהן **בזמן ההצבעה** בקלפי המצביעים יכולים **לדרג את המועמדים** לכנסת של חברי המפלגה לה הצביעו מהמקום השני ואילך (לא כולל ראש המפלגה), כך שמי שמצביע למפלגה קובע את סדר המועמדים במפלגה. מה דעתך על השיטה הזו?" רוב של 57% בכלל הציבור אמרו כי שיטה זו טובה בעיניהם. לא מצאנו בעניין זה הבדלים בין המחנות השונים.

שוב באותו הלוך רוח של הרחבת ההשתתפות רוב של 52% בציבור היהודי סבורים כי יש להעניק את זכות הבחירה גם לישראלים החיים בחו"ל. בקרב הערבים יש פער קטן לטובת המצדדים בכך (40% לעומת 36%). כפי שמראה התרשים הבא, בעניין זה מצאנו הבדלים מסוימים אך לא מאוד גדולים כאשר ניתחנו את התשובות לפי מחנה פוליטי. השיעור הניכר של מי שהגדירו עצמם שמאל ותומכים במהלך הרחבה כזה הוא מפתיע נוכח הטענות החוזרות כי ההרחבה תשרת בעיקר את מחנה הימין.

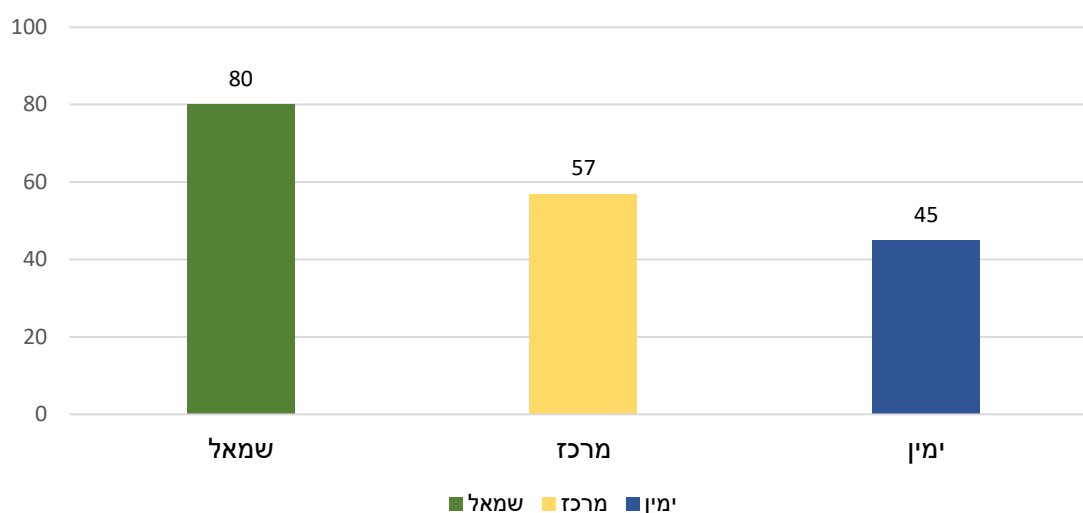
תרשים 2 (יהודים, %):

הכוח הנשי

עוד רצינו לדעת לקראת הבחירות האם נוכחותן של נשים ברשימה חשובה למצביעים הישראלים. שאלנו: "האם חשוב או לא חשוב לך שברשימת המפלגה שתצביע עבורה יהיה מספר גדול של נשים במקומות ריאליים?" 52% בכלל הציבור היהודי אמרו כי הדבר חשוב להם, אם כי יש להביא בחשבון שלא שאלנו הא היעדר נשים יקטין את הסיכוי שהנשאל יצביע על מפלגה שברשימתה לא משובצות נשים במקומות ריאליים. ההבדלים בעניין זה בין המחנות הפוליטיים הם גדולים מאוד, כפי שמראה התרשים הבא:

תרשים 3 (יהודים, %):

הפערים בעניין זה לפי הגדרה עצמית על הרצף חילוניים - חרדים גדולים עוד יותר, כפי שאפשר ללמוד מהטבלה הבאה, המציגה את שיעור מי שנוכחות נשים ברשימה חשובה להם, לפי דתיות.

טבלה 5 (יהודים, %):

29	חרדים
35	דתיים
61	מסורתיים - דתיים
60	מסורתיים לא דתיים
53	חילוניים

עוד מצאנו (ולא ממש הופתענו) כי לגברים עניין ייצוג הנשים חשוב פחות מאשר לנשים (ציבור יהודי: גברים 43%, נשים 56%).

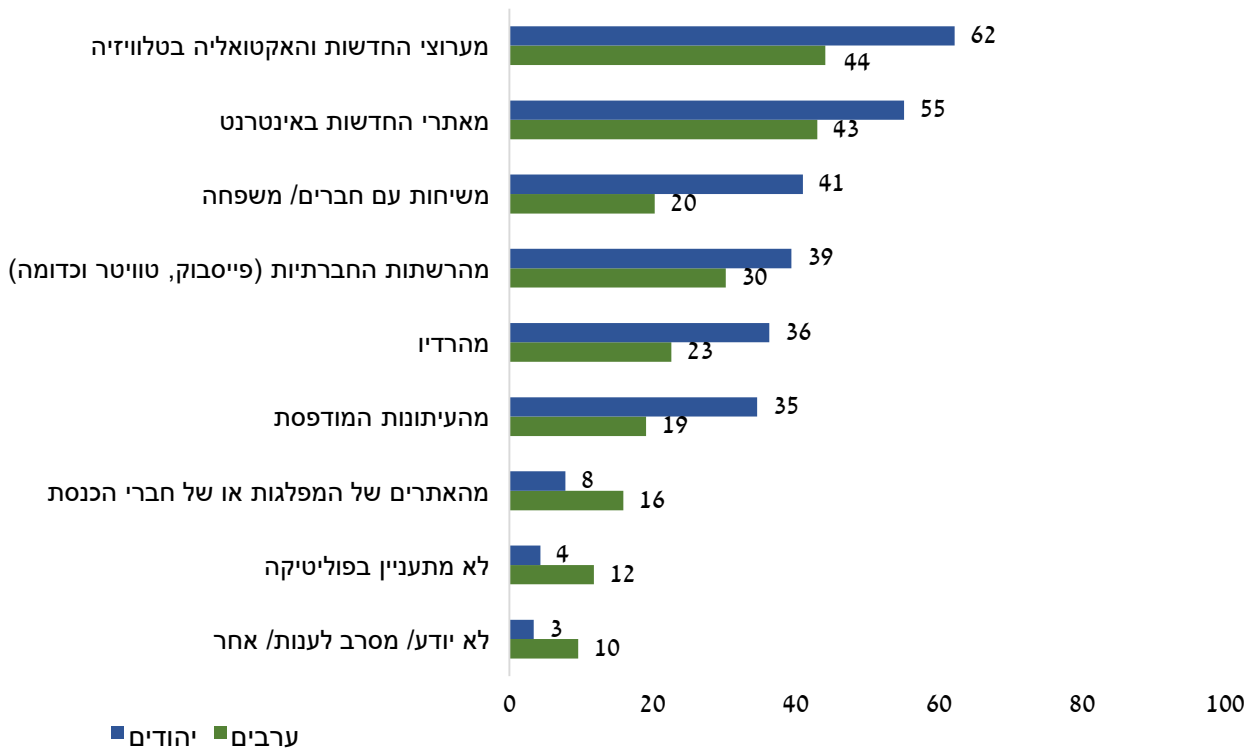
מי צריך להרכיב את הממשלה? ("חוק המפלגה הגדולה")

בציבור היהודי יש רוב גדול (60%) הסבור כי הנשיא צריך להטיל את הרכבת הממשלה על ראש המפלגה שזכתה במספר הקולות הגדול ביותר בבחירות. לעומת זאת בציבור הערבי הדעות בעניין זה חלוקות. בעניין זה מצאנו אמנם רוב בשלושת המחנות הפוליטיים (יהודים) אבל הרוב הזה הוא קטן יותר בשמאל (51%) שעה שבמרכז הוא מגיע ל- 57% ואילו בימין מגיע שיעור התומכים בחוק המפלגה הגדולה שהליכוד מנסה כיום לקדם ל- 65.5%.

מקורות המידע הפוליטי

לאחרונה מדובר רבות על ה"השתלטות" (עוינת?) לכאורה של הרשתות החברתיות על שיח הבחירות. בדקנו מאין, לפי המרואיינים, הם שואבים את רוב המידע הפוליטי שבידיהם. רבים יופתעו כנראה לגלות כי גם כיום הטלוויזיה היא עדיין לדברי המרואיינים מקור המידע העיקר בנושאים פוליטיים.

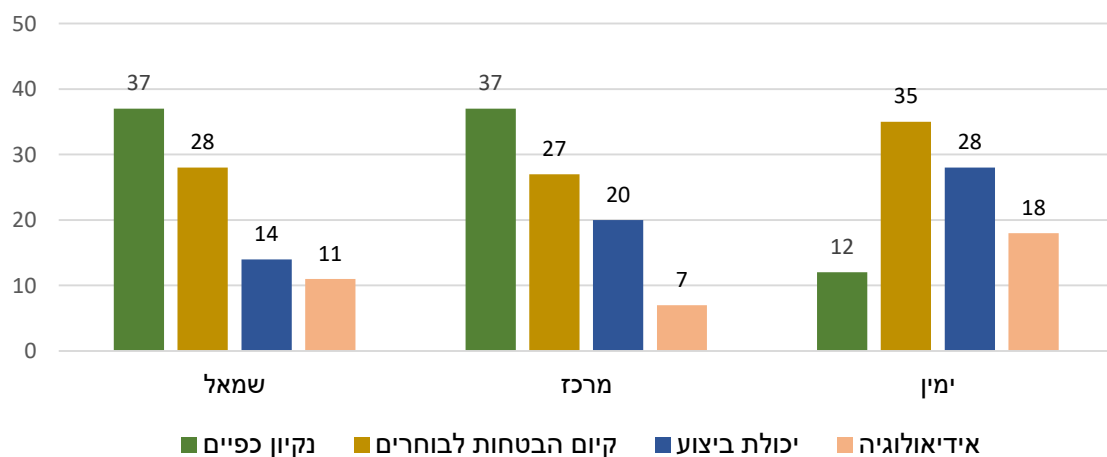
תרשים 4 (%):

העיקר לקיים הבטחות!

על רקע הגדלת המשקל של מנהיגי המפלגות בשיקולי הבוחרים, רצינו לדעת מה הוא בעיניהם המאפיין החשוב ביותר של מנהיג פוליטי. מצאנו כי בעיקר חשוב לציבור היהודי שהמנהיג יקיים את הבטחותיו לבוחרים (33%). במקום השני נמצאת היכולת לקבל החלטות (24%). תחתיהן נמצאים ניקיון הכפיים והאידיאולוגיה (בהתאמה 20% ו- 14%). כפי שמראה התרשים הבא, ההבדל בעניין זה בין הימין מצד אחד והמרכז והשמאל מן הצד האחר הוא ניכר.

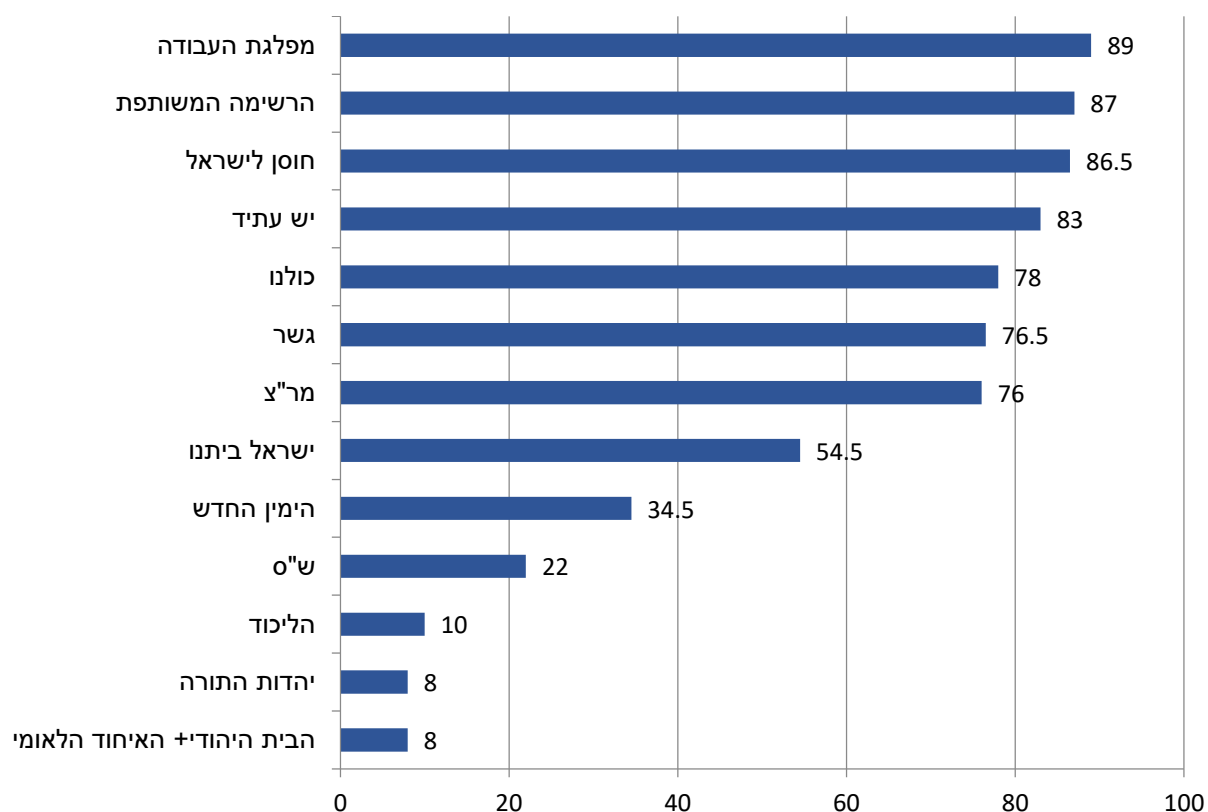
תרשים 5 (יהודים, %):

נתניהו הביתה?

השאלה האחרונה שבה נדון עוסקת בנושא הנמצא כיום בלב הוויכוח הפוליטי - האם על ראש הממשלה להתפטר והיה והיועץ המשפטי לממשלה יגיש נגדו כתב אישום בכפוף לשימוע. הציבור היהודי חצוי כיום בשאלה זו עם יתרון מסוים למי שחושבים שבמצב כזה עליו להתפטר (49.5% לעומת 40% הסבורים ההיפך). בקרב הערבים רוב גדול (67%) סבורים כי במצב כזה על נתניהו לפנות את מקומו. פילוח לפי גושים העלה תוצאה צפויה: בשמאל יש קונצנזוס של כ- 90% הסבורים שעל נתניהו ללכת, במרכז - 73% ובימין 35% בלבד. בתרשים שלהלן מוצג שיעור החושבים או הבטוחים שנתניהו צריך להתפטר אם היועץ יחליט על הגשת כתב אישום בכפוף לשימוע.

תרשים 6 (%) :

הסקר נערך על ידי מרכז גוטמן לחקר דעת קהל ומדיניות במכון הישראלי לדמוקרטיה. הסקר נערך בטלפון ובאינטרנט על ידי מכון המחקר "מדגם" בתאריכים 22-24 לינואר 2019. המדגם כלל 600 מרואיינים המהווים מדגם ארצי מייצג של כלל האוכלוסייה הבוגרת בישראל בגילאי 18 ומעלה. טעות הדגימה המרבית לכלל המדגם - $\pm 4.1\%$ ברמת בטחון של 95%.

לקובץ הנתונים המלא ראו: www.dataisrael.idi.org.il